

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лісового господарства та екології

Кафедра екології

Кваліфікаційна робота на правах рукопису

Поштар

Михайло Юрійович

УДК 502.1:504

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
"ЕКОЛОГО-БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕНДРОФЛОРИ
ОСТКІВСЬКОГО ЛІСНИЦТВА"

101 «Екологія»

Подається на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Поштар М.Ю.

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи

Никитюк Ю.А.

(прізвище, ім'я, по батькові)

Д.е.н., професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Житомир – 2025

Висновок кафедри екології

за результатами попереднього захисту: _____

Протокол засідання кафедри _____

№ ____ від «____» _____ р.

Завідувач кафедри екології

К.с.-г.н., доцент _____ Юрій Никитюк

«____» _____ р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _____ захистив (ла)

(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар

(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

(прізвище ,ім'я, по батькові)

АНОТАЦІЯ

Поштар М.Ю. "Еколого-біологічні особливості дендрофлори Остківського лісництва". - Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 101 – екологія. – Поліський національний університет, Житомир, 2025.

У складі лісонасаджень Остківського лісництва налічується 9 видів деревних порід, які утворюють насадження. Панівною породою є сосна звичайна (*Pinus sylvestris*), частка котрої становить 40 %. Також значні площі виділені з пануванням дуба звичайного (*Quercus robur*) – 20 % та берези повислої (*Betula pendula*) – 22%. Вільхові та осикові деревостани займають по 6 % в лісовому фонді Остківського лісництва, грабові та ялинові насадження по 3 %.

Ключові слова: склад деревостану, яруси лісу, підріст, підлісок, незімкнуті насадження.

ANNOTATION

Poshtar M.Yu. "Ecological and biological features of the dendroflora of Ostkiv forestry" - Manuscript qualification work.

Qualification work for the bachelor degree in specialty 101 - ecology. - Zhytomyr Polissya National University, Zhytomyr, 2025.

The Ostkivskyi forestry plantations include 9 species of tree species that form the plantations. The dominant species is Scots pine (*Pinus sylvestris*), the share of which is 40%. Also, significant areas are allocated with the dominance of common oak (*Quercus robur*) - 20% and pendulous birch (*Betula pendula*) - 22%. Alder and aspen stands occupy 6% of the forest fund of the Ostkivskyi forestry, hornbeam and spruce plantations 3%.

Keywords: stand composition, forest layers, undergrowth, undergrowth, open stands.

ЗМІСТ

Вступ	5
РОЗДІЛ 1. СТРУКТУРА ЛІСІВ ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ» В МЕЖАХ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ	7
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВО ЗАХИСНИХ ЛІСОВИХ ДІЛЯНОК ОСТКІВСЬКОГО ЛІСНИЦТВА КЛЕСІВСЬКОГО НАДЛІСНИЦТВА	13
РОЗДІЛ 3. ДЕНДРОФЛОРА ЛІСІВ ОСТКІВСЬКОГО ЛІСНИЦТВА КЛЕСІВСЬКОГО НАДЛІСНИЦТВА	22
Висновки	28
Список літератури	29

ВСТУП

Актуальність теми дослідження

Вивчення флори розширює знання про еволюцію, екологію, біогеографію, а також слугує основою для екологічної освіти та формування природоохоронної свідомості. Фіторізноманіття українських лісів становить один із найважливіших природних ресурсів держави. Завдяки своєму унікальному географічному розташуванню, Україна вирізняється багатою флорою та різноманітними екосистемами. Ліси займають приблизно 16% площі країни та охоплюють регіони Карпат, Полісся, Лісостепу і гірський Крим. Різноманітність рослин сприяє стабільності екосистем, покращує ґрунтові умови, регулює водний баланс та клімат на локальному рівні. Розуміння структури та динаміки рослинного покриву є необхідним для розробки стратегій сталого лісокористування, адаптації до змін клімату та збереження природної спадщини. Рослини чутливо реагують на зміни навколишнього середовища, тому їх стан може бути індикатором екологічних проблем, зокрема забруднення, змін клімату або деградації середовища.

Мета та завдання роботи.

Головним завданням даної кваліфікаційної роботи було вивчення породної структури усіх ярусів лісу у Остківському лісництві.

Для досягнення цієї мети було заплановано виконання наступних завдань:

- Структура лісів ДП «Ліси України» в межах Українського Полісся
- Провести аналіз лісового фонду Остківського лісництва.
- Визначити дендрофлору лісів Остківського лісництва

Об'єкт досліджень: біорізноманіття лісових екосистем.

Предмет досліджень: породний склад лісів Остківського лісництва.

Методи досліджень: були поєднані емпіричні та теоретичні підходи щодо обробки інформації, орієнтовані на використання сучасного інформаційного забезпечення. Для збору емпіричних даних застосовувалися методи порівняльної екології.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. За матеріалами проведених досліджень здійснено опублікування 2 наукових праць, з яких однієї одноосібно:

1. Сірук Ю.В., Турко В.М., Давидчук Д.О., Ейхгорн К.О., Поштар М.Ю., Ляшук О.В., Панченко Р.В., Тарасенко П.А., Тишковець А.В., Торяник І.М. Структура лісів ДП «Ліси України» в межах Українського Полісся. *Природно – ресурсний комплекс Західного Полісся в контексті сталого розвитку : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції науковців, аспірантів і здобувачів вищої освіти, м. Березне, 21 березня 2025 року.* [Електронне видання]. Березне : НСІ НУВГП, 2025. 196 с.

2. Поштар М.Ю. Характеристика лісового фонду Остківського лісництва. *Виклики сьогодення та наслідки Чорнобильської катастрофи. Екологія. Наука. Практика-2025 : матеріали XXI Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 квітня 2025 року, м. Житомир).* Житомир: Поліський національний університет, 2025. 97 С. 50-51

Практична значущість результатів дослідження. Результати дослідження породної структури лісів та видового складу дендроценозів можна використовувати для збереження видового різноманіття при плануванні лісогосподарських заходів.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи.

Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 39 сторінок, з яких 31 сторінок є основною частиною. У роботі наявні 13 таблиць, 30 рисунків. Аналіз даних забезпечило опріцювання даних з 40 джерел інформації.

РОЗДІЛ 1. СТРУКТУРА ЛІСІВ ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ» В МЕЖАХ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ

Територіально до зони Українського Полісся відносяться ділянки лісового фонду 4-х філій ДП «Ліси України»: «Поліський лісовий офіс» - 1,08 млн. га (46 %) покритих лісом земель, «Столичний лісовий офіс» - майже 0,79 млн. га (34 %), «Північний лісовий офіс» - понад 0,45 млн. га (19 %) і «Подільський лісовий офіс» - 0,03 млн. га (1 %). У підпорядкуванні Філії «Поліський лісовий офіс» із наявних 16 надлісництв у межах Українського Полісся знаходиться 15 (табл. 4) [6, 17, 40].

Таблиця 4

**Площі лісонасаджень надлісництв Філії «Поліський лісовий офіс», які
відносяться до Українського Полісся**

Надлісництво	Площі покритих лісом земель, тис. га		Частка природних деревостанів, %
	Всього	У т.ч. штучні	
Володимир-Волинське	58,2	26,9	53,9
Ківерцівське	108,7	46,7	57,0
Маневицьке	70,7	30,4	57,0
Любешівське	45,0	11,8	73,8
Камінь-Каширське	71,7	27,0	62,4
Ратнівське	43,4	19,3	55,6
Любомльське	71,7	29,3	59,2
Ковельське	58,2	22,2	61,8
Висоцьке	70,0	23,5	66,5
Костопільське	75,4	42,0	44,3
Рафалівське	81,7	29,8	63,5
Сарненське	93,1	39,9	57,1
Клесівське	139,1	44,4	68,1
Березнівське	47,3	18,0	61,9
Соснівське	44,9	17,4	61,1
Всього	1079,3	428,6	60,3

Дубенське надлісництво і південна частина Володимир-Волинського надлісництва відносяться до Лісостепу. У лісовому фонді усіх надлісництв крім Костопільського переважають за площею природні деревостани. Серед 15 структурних підрозділів Філії «Столичний лісовий офіс» до Українського Полісся відносяться лише 12 [6, 40]. Деревостани природнього походження за площею переважають лише у надлісництвах на півночі Житомирщини. Бориспільське, Білоцерківське і Богуславське надлісництва належать до Лісостепу. Також до цієї природної зони територіально приналежними є південні частини лісового фонду Баранівського, Коростишівського і Макарівського надлісництв. З-поміж 9 структурних одиниць Філії «Північний лісовий офіс» до Українського Полісся можна віднести лише 7 [6, 40]. Крім Сумського і Тростянецького надлісництв до Полісся також не відноситься південна частина Ніжинського надлісництва. У лісовому фонді Філії «Подільський лісовий офіс» лише західну частину Шепетівського надлісництва можна віднести до природної зони Полісся України. Лісові насадження усіх без виключення структурних одиниць обох офісів є переважно штучного походження [13, 33].

Загалом за походженням у лісах Українського Полісся з незначною перевагою домінують природні деревостани частка площ яких становить 52 % від покритих лісом земель. Якщо у лісових масивах Філії «Поліський лісовий офіс» частка природніх лісів складає 60 %, то у Філії «Північний лісовий офіс» природні ліси покривають лише 34 % площ (рис. 6). У лісах Українського Полісся частка борових умов становить трохи більше ніж 12 % площ, найбільш представленими є свіжі бори – майже 8 %. Частка суборів є значно більшою – 50 %. Найпоширенішими типами лісорослинних умов з-поміж суборів є свіжі і вологі субори – 23 % і 19 % відповідно. Досить поширеними є сугрудові умови – понад 34 % площ, зокрема вологий сугруд – майже 15 %, свіжий та сирий сугруд – більш ніж по 9 %. Грудові умови є найменш представленими на Поліссі – лише 3 % площ, з яких свіжий груд майже 2 % і вологий груд – понад 1 % [6,19, 24, 30].

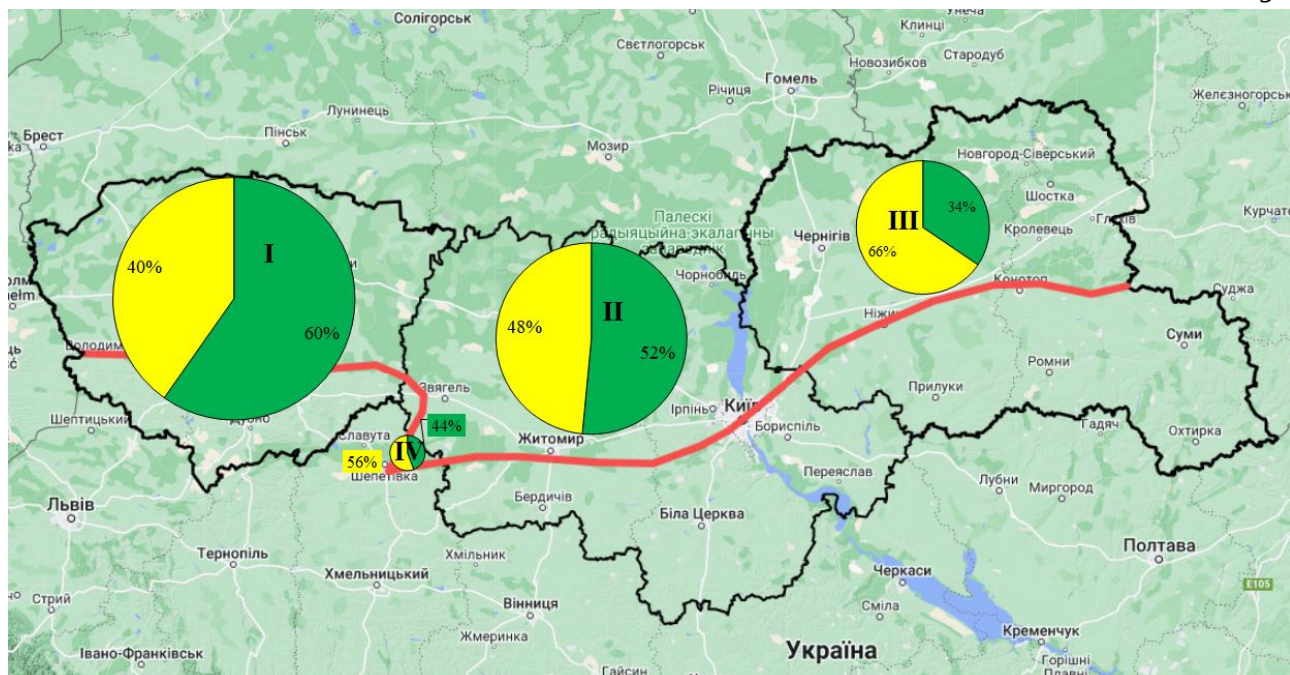

Рис. 6. Розподіл площ лісів за походженням у межах філій ДП «Ліси України», які знаходяться у зоні Українського Полісся. I - Філія «Поліський лісовий офіс», II - Філія «Столичний лісовий офіс», III - Філія «Північний лісовий офіс», IV - Філія «Подільський лісовий офіс»

У межах Полісся найбільш поширеними борові умови є у лісах Філії «Поліський лісовий офіс» - майже 16 % площ. У Філії «Столичний лісовий офіс» участь борів становить 11 %, у Філії «Північний лісовий офіс» - 7 %. У лісах Філії «Подільський лісовий офіс» частка борових умов незначна [6,8].

Субори є домінуючим трофотопом у 3-х найбільших за площею філіях, що представляють природну зону. Частка площ суборів складає в межах від 47 % у Філії «Поліський лісовий офіс» до 54 % - у Філії «Столичний лісовий офіс». У поліській частині Філії «Подільський лісовий офіс» субори займають лише 32 %, натомість найбільш поширеними тут є сугруди, частка площ яких становить 63 % [6, 10, 15]. У решті філій сугруди є значно менш представленими – у межах 32-36 %. На прикладі суборів та сугрудів досить чітко помітно тенденцію до зниження коефіцієнта вологості лісів із заходу на схід. Якщо в лісах Західно-Поліського і Центрально-Поліського лісогосподарського округів переважають вологі субори та сугруди, то у

Придніпровсько-Поліському і Східно-Поліському округах домінують вже свіжі едатопи (рис. 7).

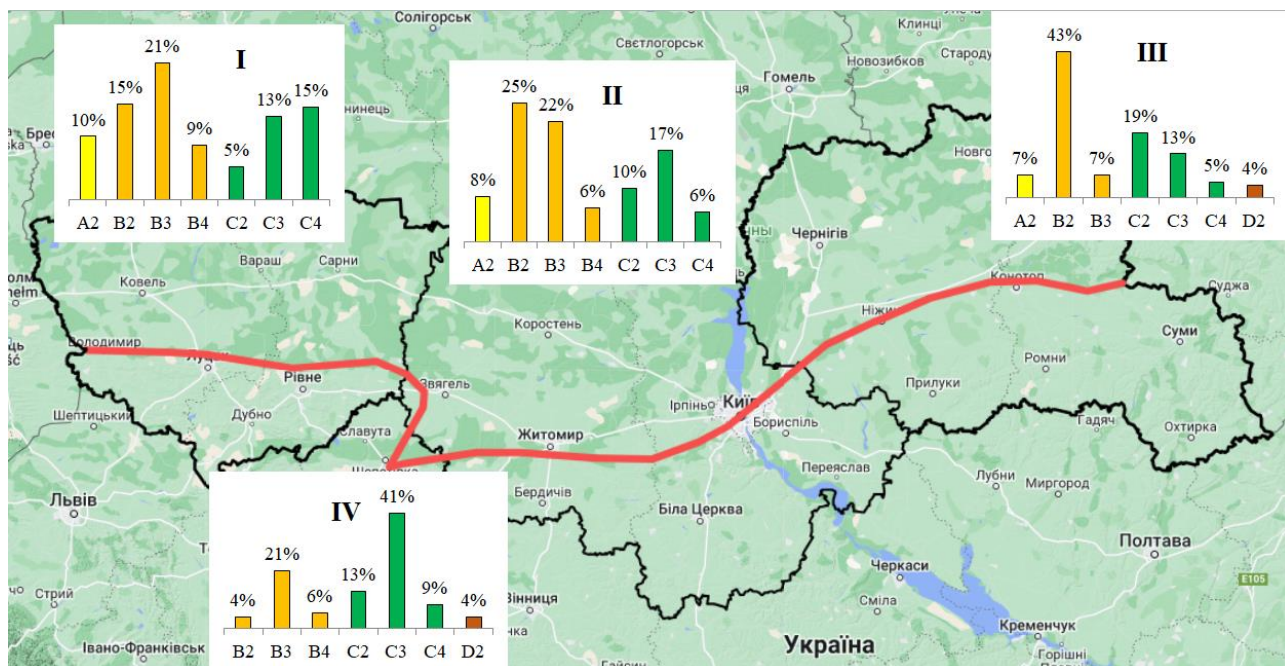

Рис. 7. Розподіл площ лісів за переважаючими типами лісорослинних умов межах філій ДП «Ліси України», які знаходяться у зоні Українського Полісся. I - Філія «Поліський лісовий офіс», II - Філія «Столичний лісовий офіс», III - Філія «Північний лісовий офіс», IV - Філія «Подільський лісовий офіс»

На 63 % покритих лісом площ домінуючою деревною породою у складі лісонасаджень є сосна звичайна. Значно менш поширеними є насадження із переважанням листяних деревних порід, а саме берези повислої, дуба звичайного і вільхи клейкої. Породний склад лісів Українського Полісся у розрізі філій відрізняється, що певним чином зумовлено диференціацією лісорослинних умов. Із заходу на схід збільшується частка соснових і дубових деревостанів, натомість зменшується участь вільхи клейкої [6, 12, 19, 35].

Породна структура частини лісів Філії «Подільський лісовий офіс», які відносяться до зони Полісся, є досить репрезентативною для надлісництв, які територіально знаходяться на межі Полісся та Лісостепу Правобережної

України. Варто відміти, що у складі цих лісів серед менш поширених деревних порід крім осики та ялини європейської займає ясен звичайний і граб звичайний (рис. 8).

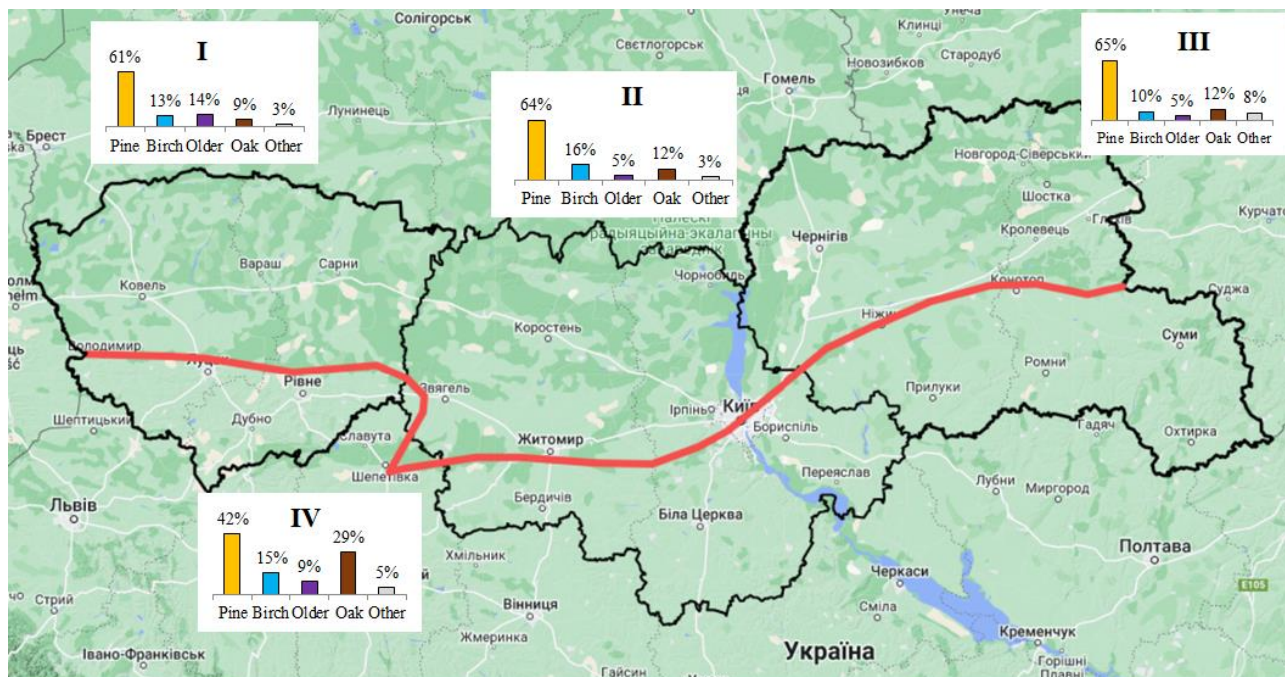

Рис. 8. Розподіл площ лісів за переважаючими деревними породами в межах філій ДП «Ліси України», які знаходяться у зоні Українського Полісся. I - Філія «Поліський лісовий офіс», II - Філія «Столичний лісовий офіс», III - Філія «Північний лісовий офіс», IV - Філія «Подільський лісовий офіс»

Породний склад лісів Філії «Північний лісовий офіс» має певні відмінності. В лісах Східно-Поліського лісогосподарського округу, куди відносяться переважна більшість лісонасаджень даної філії, відмічена порівняно більша частка інших деревних порід, зокрема верб, ясена звичайного, ялини європейської, робінії псевдоакації [6, 12, 40].

Вікова структура лісів Українського Полісся є незбалансованою, про що засвідчує співвідношення площ лісонасаджень різних вікових груп. Питома частка молодняків є меншою від оптимальної на 40 %, також на 30 % є

меншою частка стиглих деревостанів. Враховуючи тривалість групи віку, найбільшою є питома частка середньовікових лісонасаджень, яка є більшою від оптимальної щонайменше вдвічі. Частка пристигаючих деревостанів також є непропорційною віковому розмаху даної групи віку та перевищує на 30 % оптимальний показник. У розрізі 4-х філій ДП «Ліси України», території яких відносяться до зони Українського Полісся, вікова структура лісових насаджень має певні відмінності [6, 25, 32]. Найбільш помітною є тенденція до збільшення частки стиглих та перестиглих насаджень із заходу на схід. (рис. 9).

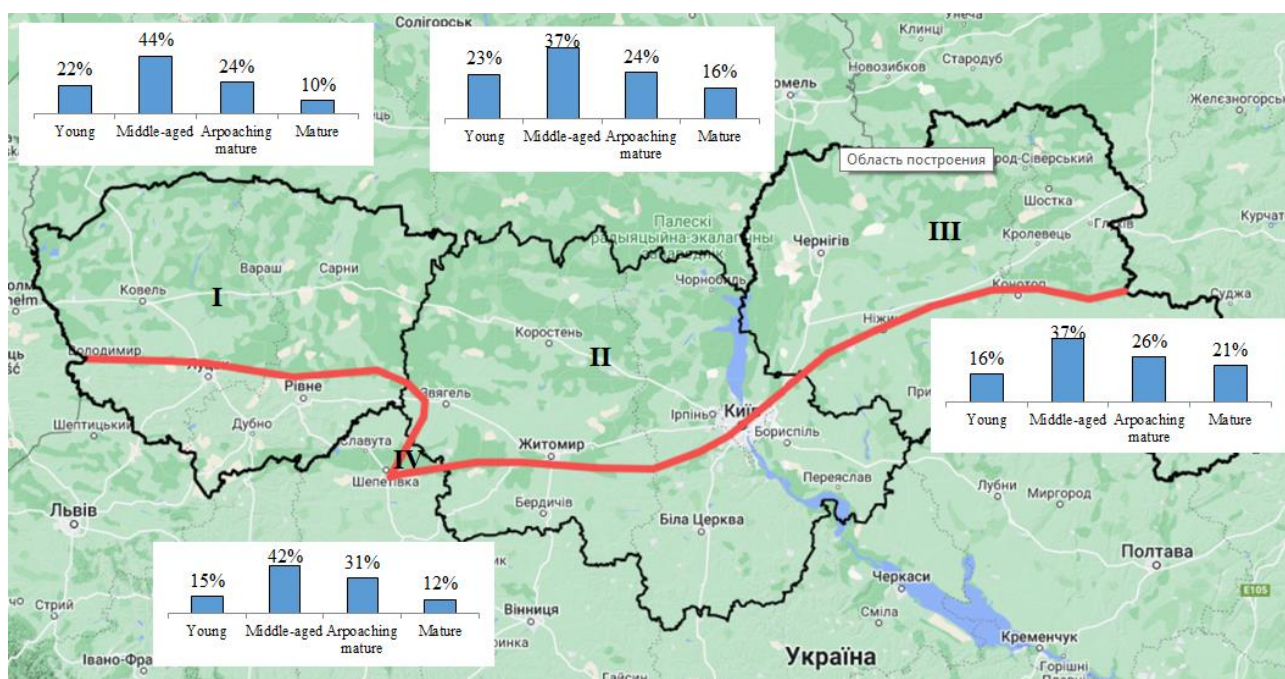

Рис. 9. Розподіл площ лісів за групами віку в межах філій ДП «Ліси України», які знаходяться у зоні Українського Полісся. I - Філія «Поліський лісовий офіс», II - Філія «Столичний лісовий офіс», III - Філія «Північний лісовий офіс», IV - Філія «Подільський лісовий офіс»

Так, якщо у Філіях «Поліський лісовий офіс» і «Подільський лісовий офіс» частка площ стиглих (включаючи перестиглі) деревостанів становить

відповідно 10 і 12 %, то у Філії «Столичний лісовий офіс» стиглі ліси покривають 16 % території, а у Філії «Північний лісовий офіс» - 21 %.

Продуктивність лісів Полісся України є високою, про вказує розподіл площ лісів за класами бонітету. Переважають за площею насадження I, II і Ia класів бонітету. Частка площ високопродуктивних лісових насаджень (I і вище класи бонітету) становить майже 58 %, середньопродуктивних (II- IV класи бонітету) – майже 41 % площ і низькопродуктивних (V і нижче класи бонітету) відповідно лише трохи більше 1 % [6, 17, 23]. Диференціація лісорослинних умов у лісах Українського Полісся зумовила відповідну різницю в розподілі площ лісових насаджень за класами бонітету у розрізі філій ДП «Ліси України» (рис. 10).

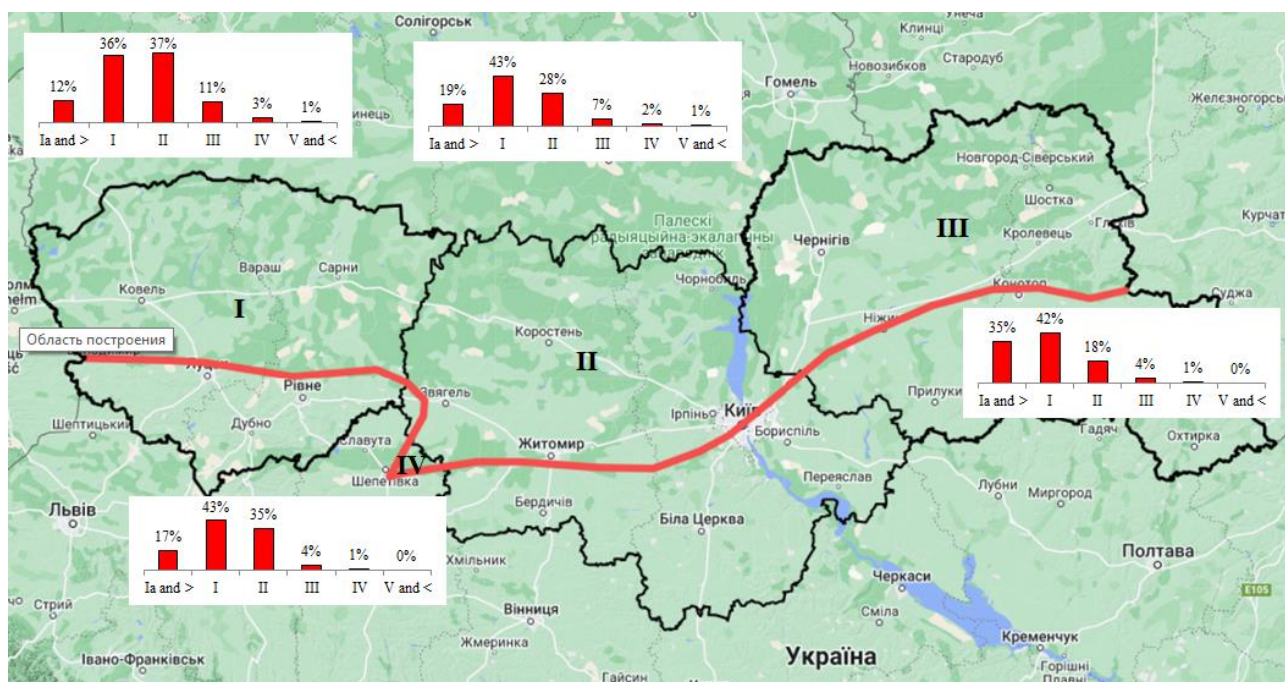

Рис. 10. Розподіл площ лісів за класами бонітету в межах філій ДП «Ліси України», які знаходяться у зоні Українського Полісся. I - Філія «Поліський лісовий офіс», II - Філія «Столичний лісовий офіс», III - Філія «Північний лісовий офіс», IV - Філія «Подільський лісовий офіс»

Найвищі показники продуктивності відмічені у лісах Філії «Північний лісовий офіс», де за площею переважають деревостани I і Ia класів бонітету. Середній клас бонітету в лісах даної філії становить Ia,9. Досить близьким є розподіл площ насаджень за класами бонітету в лісах філій «Столичний лісовий офіс» і «Подільський лісовий офіс», де переважають I і II класів бонітету. Середній клас бонітету в обох філія становить I,3. Порівняно нижчими є показники продуктивності у лісах Західно-Поліського лісогосподарського округу, які представлені насадженнями Філії «Поліський лісовий офіс» - переважають за площею деревостани II і I класів продуктивності [6, 13, 40]. Середній клас бонітету становить I,6.

РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВО ЗАХИСНИХ ЛІСОВИХ ДІЛЯНОК ОСТКІВСЬКОГО ЛІСНИЦТВА КЛЕСІВСЬКОГО НАДЛІСНИЦТВА

У Остківському лісництві понад 86 % площ лісів відносяться до експлуатаційних, близько 14 % - до захисних (ліси уздовж берегів водойм, смуг відведення доріг). До лісів 1 категорії відносяться лише 12,5 га заповідних лісових урочищ (рис. 11). [23,29,30].

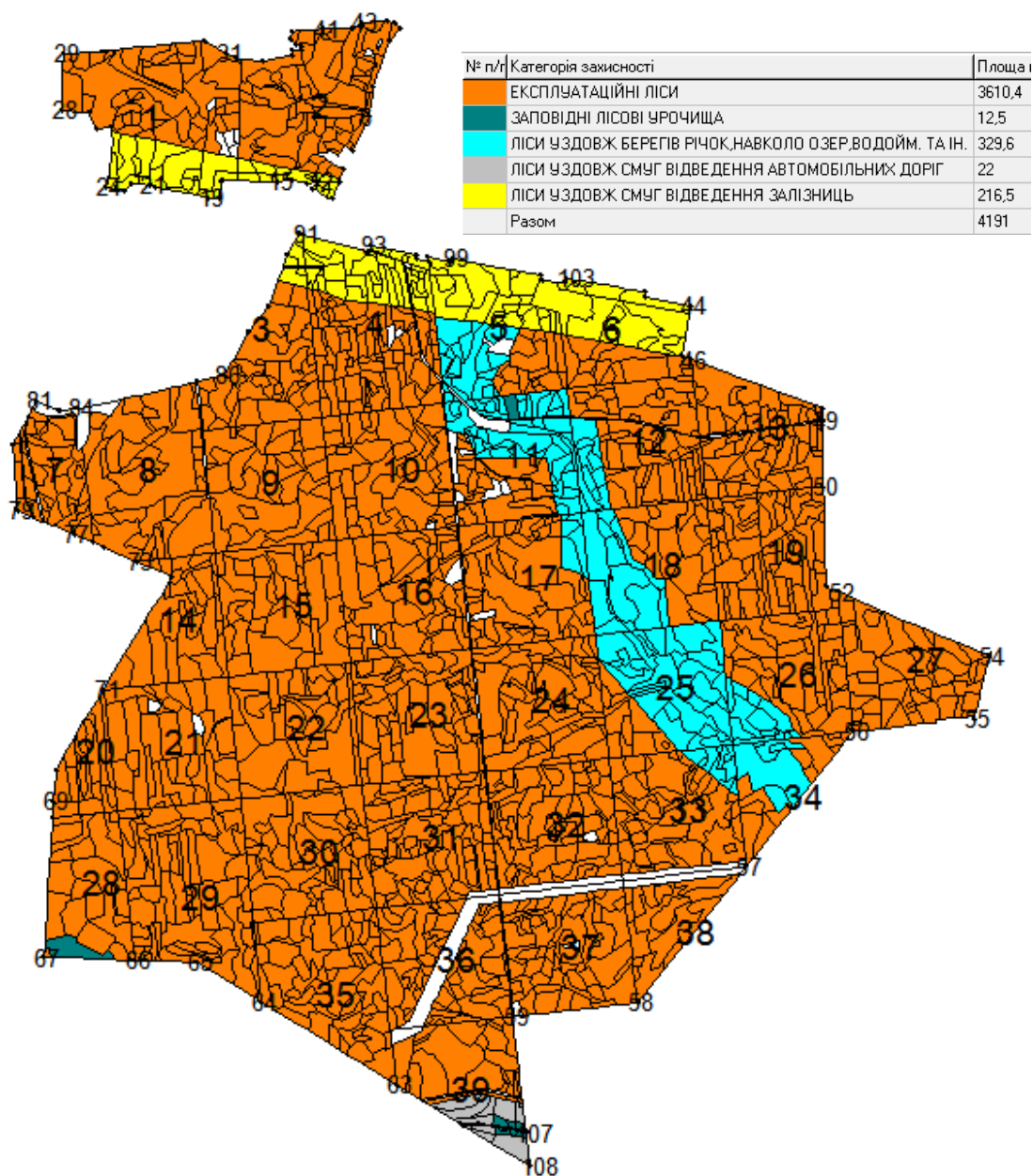

Рис. 11. Розподіл площ лісів Остківського лісництва за категоріями захисності

Понад 450 га ділянок лісового фонду лісництва віднесені за рядом ознак до особливо-захисних лісових ділянок (ОЗЛД). Всього в структурному підрозділі виділено 6 категорій ділянок особливої захисності: берегозахисні лісові ділянки (47 % площ), ділянки, що мають спеціальне господарське значення (26 %), використовуються для цілей насінництва і селекції (10 %), прилягають до забудованих територій (7 %), прилягають до залізниць і автодоріг (6 %), еталонні та унікальні насадження (4 %) (табл.5) [23].

Таблиця 5

**Розподіл площ лісів Остківського лісництва за категоріями
особливозахисних ділянок**

№ п/п	Ознака особливо захисних ділянок лісів	Площа, га
1	БЕРЕГОЗАХИСНІ ЛІСОВІ ДІЛЯНКИ	211,9
2	ЛІСОВІ ДІЛЯНКИ, ЩО ПРИЛЯГАЮТЬ ДО ЗАБУДОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ	31,9
3	ЛІСОВІ ДІЛЯНКИ ЕТАЛОННИХ І УНІКАЛЬНИХ НАСАДЖЕНЬ	17,3
4	ЛІСОВІ ДІЛЯНКИ, ЩО ВИКОРИСТОВ. ДЛЯ ЦІЛЕЙ НАСІННИЦТВА І СЕЛЕКЦІЇ	44,5
5	ЛІСОВІ ДІЛЯНКИ, ЩО МАЮТЬ ІНШЕ СПЕЦІАЛЬНЕ ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ	119,3
6	ЛІСОВІ ДІЛЯНКИ, ЩО ПРИЛЯГАЮТЬ ДО ЗАЛІЗНИЦЬ, АВТОДОРІГ	27,6
	Разом	452,5

Берегозахисні лісові ділянки в переважній більшості віднесені до лісів уздовж берегів річок, навколо водойм. Незначні площі ОЗЛД даної категорії також виявлені у експлуатаційних лісах та уздовж смуг відведення залізниць.

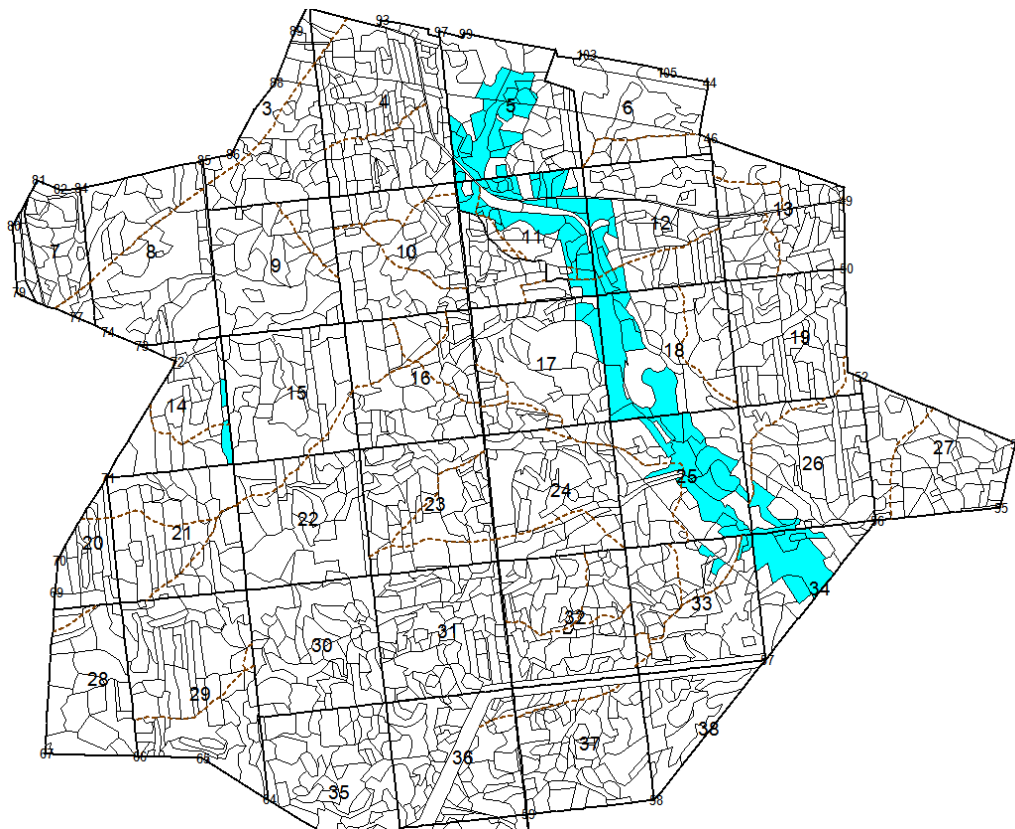

Рис. 12. Схема розміщення берегозахисних лісових ділянок Остківського лісництва

У породному складі на 39 % площ переважає береза повисла, 27 % - сосна звичайна, 17 % - дуб звичайний, 8 % - вільха чорна, 7 % - ялина європейська, 2 % - осика і граб.

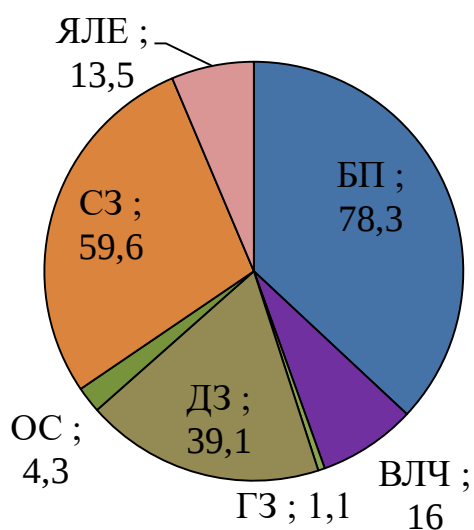

Рис. 13. Розподіл площ берегозахисних лісових ділянок Остківського лісництва за головними породами

Вікова структура нерівномірна – переважають стиглі середньовікові та пристигаючі насадження (рис. 14).

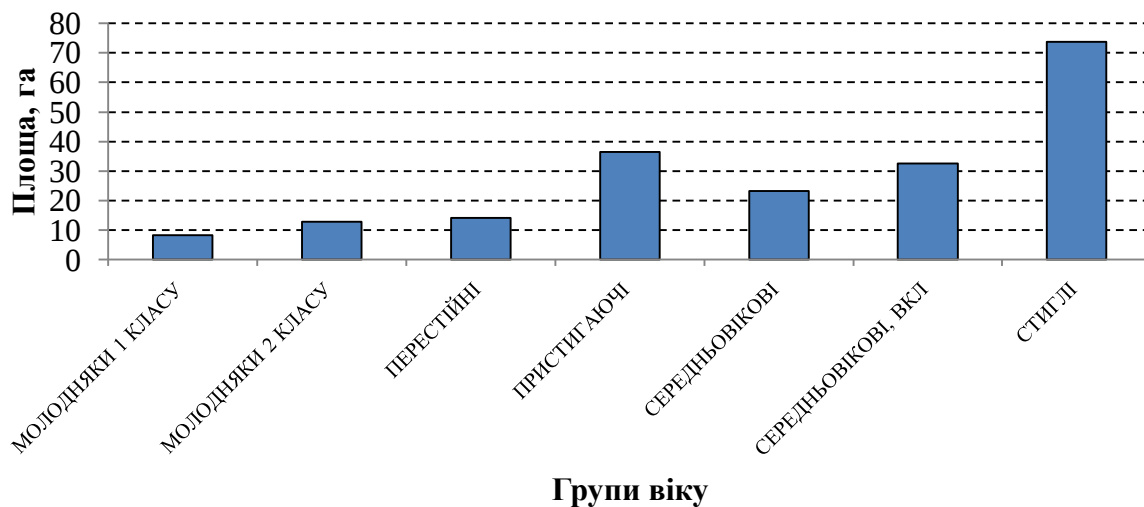

Рис. 14. Розподіл площ берегозахисних лісових ділянок Остківського лісництва за групами віку

Лісові ділянки, що мають спеціальне господарське значення, в однаковій мірі виділені як в експлуатаційних, так і захисних лісах (рис. 15).

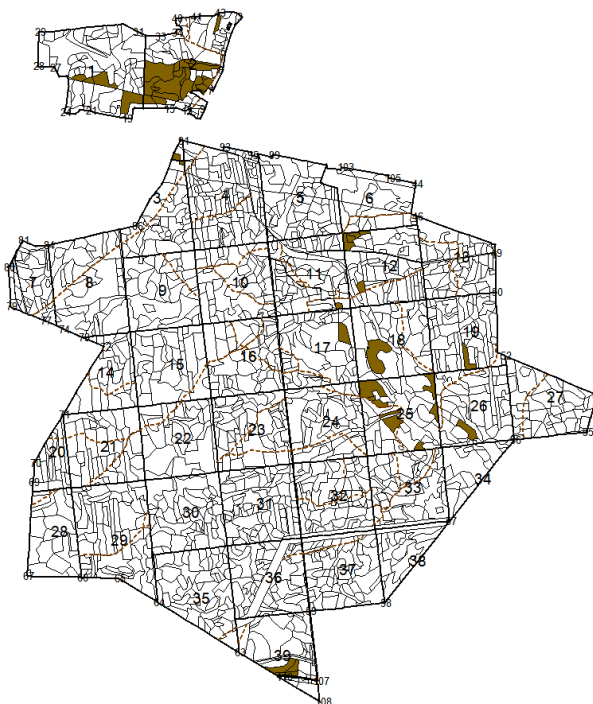

Рис. 15. Схема розміщення ділянок, що мають спеціальне господарське значення в Остківському лісництві

На 59% площ домінує дуб звичайний, на 32 % - сосна звичайна, на 9 % - береза та осика (рис. 16). Переважають середньовікові насадження.

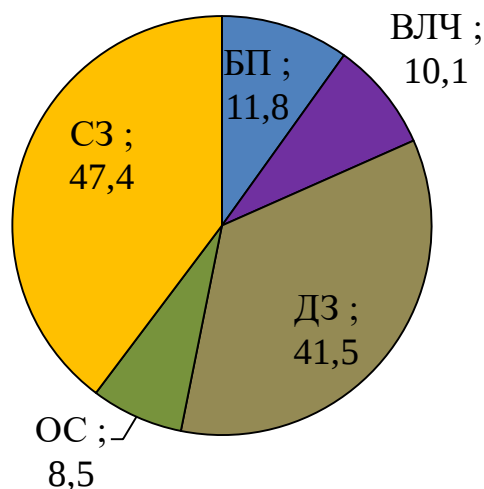

Рис. 16. Розподіл площ ділянок, що мають спеціальне господарське значення в Остківському лісництві за головними породами

Рис. 17. Розподіл площ ділянок, що мають спеціальне господарське значення в Остківському лісництві за групами віку

Лісові ділянки, що використовуються для цілей насадження і селекції переважно виділені в експлуатаційних лісах, дещо менші їх площі відмічені у лісах уздовж берегів річок, навколо озер, водойм, а також смуг відведення залізниць (рис. 18).

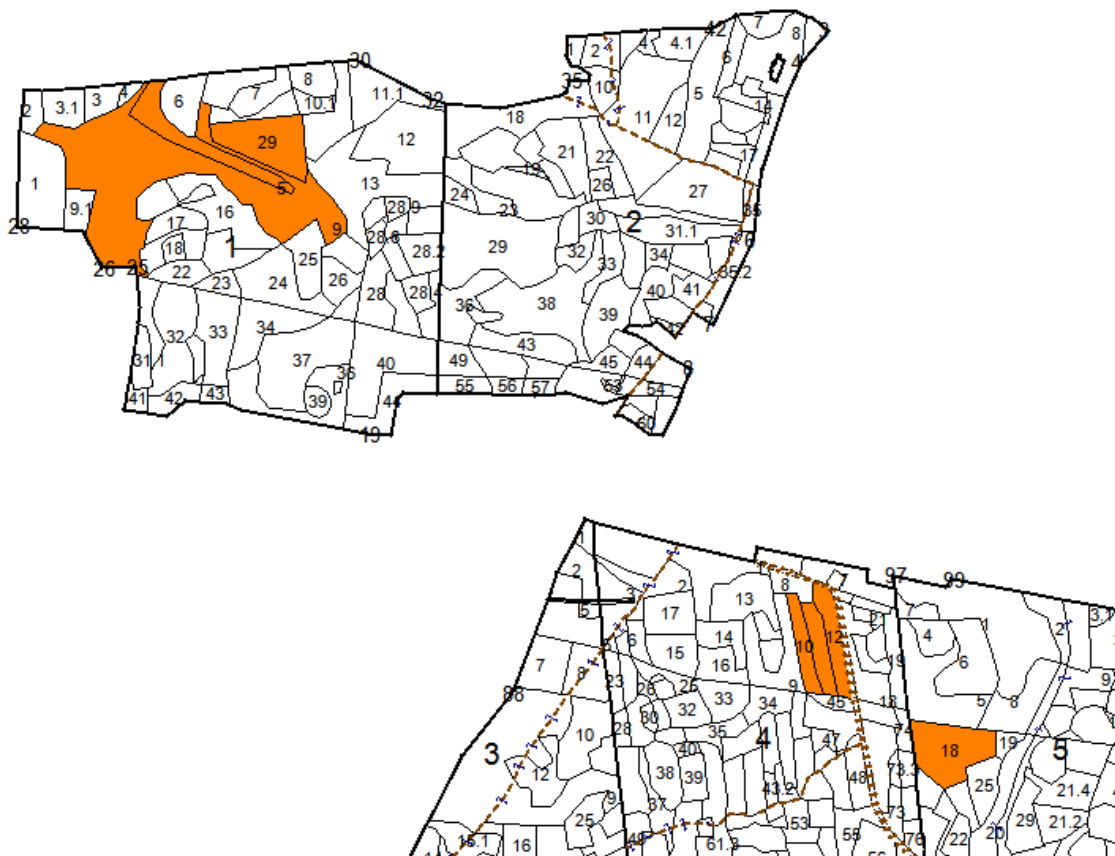

Рис. 18. Схема розміщення ділянок, що використовуються для цілей насадництва і селекції в Остківському лісництві

Це виключно дубові деревостани старших вікових груп (рис. 19).

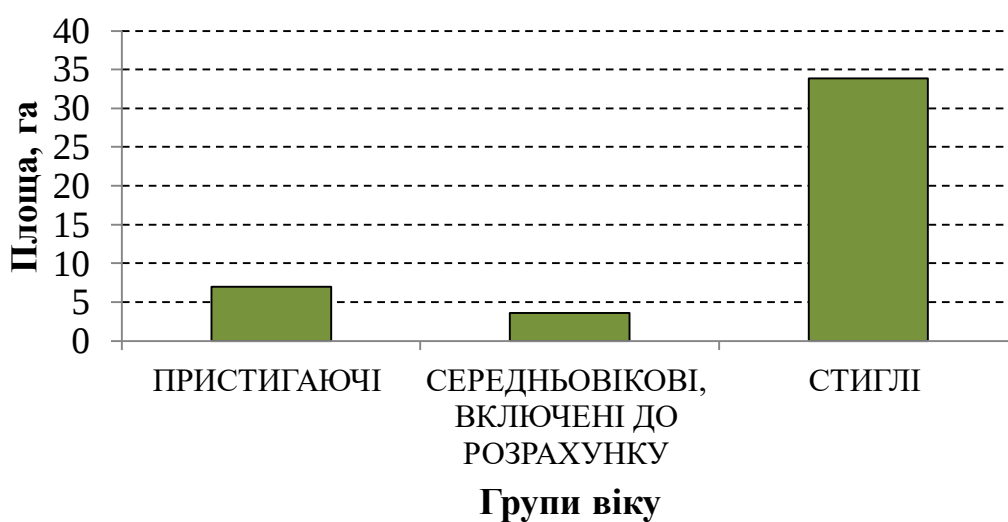

Рис. 19. Розподіл площ ділянок, що мають спеціальне господарське значення в Остківському лісництві за групами віку

Ділянки, що прилягають до забудованих територій, виділені переважно уздовж смуг відведення залізниць, а також в експлуатаційних лісах (рис.20).

Рис. 20. Схема розміщення ділянок, що прилягають до забудованих територій в Остківському лісництві

У лісах цієї категорії ОЗЛД переважають сосняки – 57 % площ, рідше дубові – 28 %, вільхові - 10 % і березові насадження (рис.21).

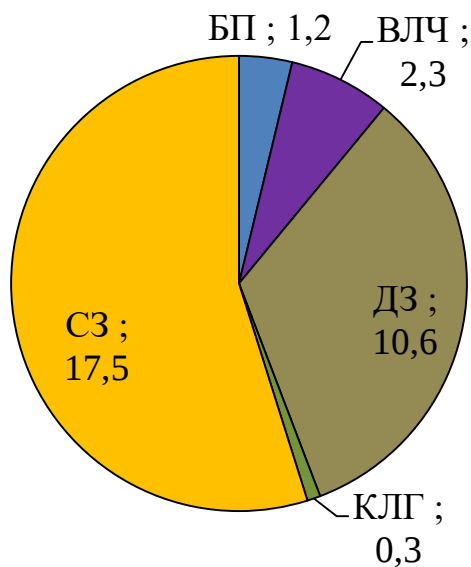

Рис. 21. Розподіл площ ділянок, що прилягають до забудованих територій в Остківському лісництві за головними породами

За віком переважають пристигаючі та стиглі деревостани (рис.22).

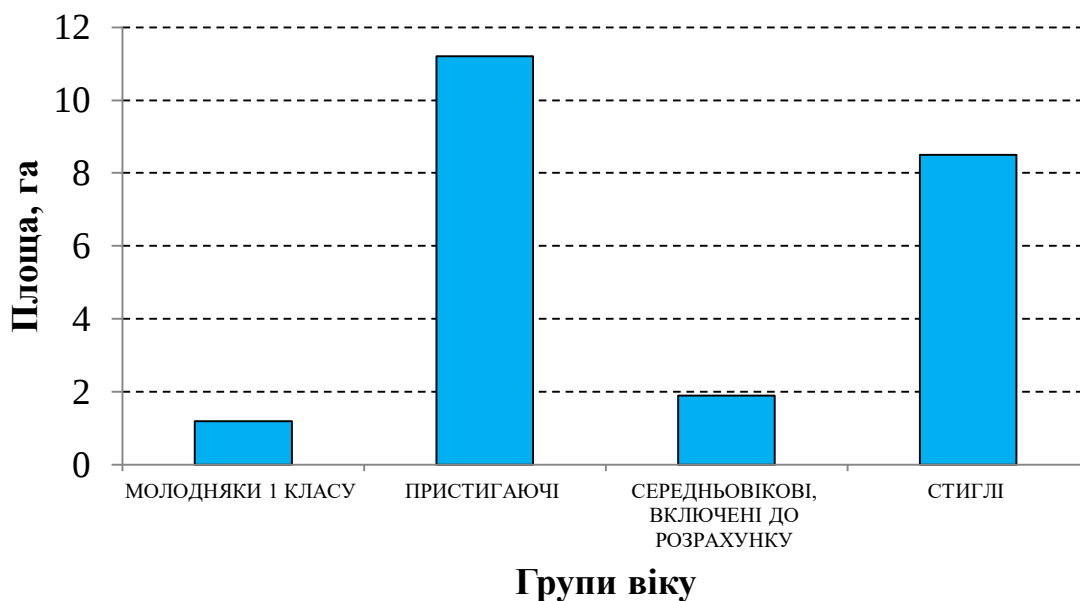

Рис. 22. Розподіл площ ділянок, що прилягають до забудованих територій в Остківському лісництві за групами віку

Лісові ділянки, що прилягають до залізниць і автомобільних доріг виділені виключно у відповідних підкатегоріях захисних лісів.

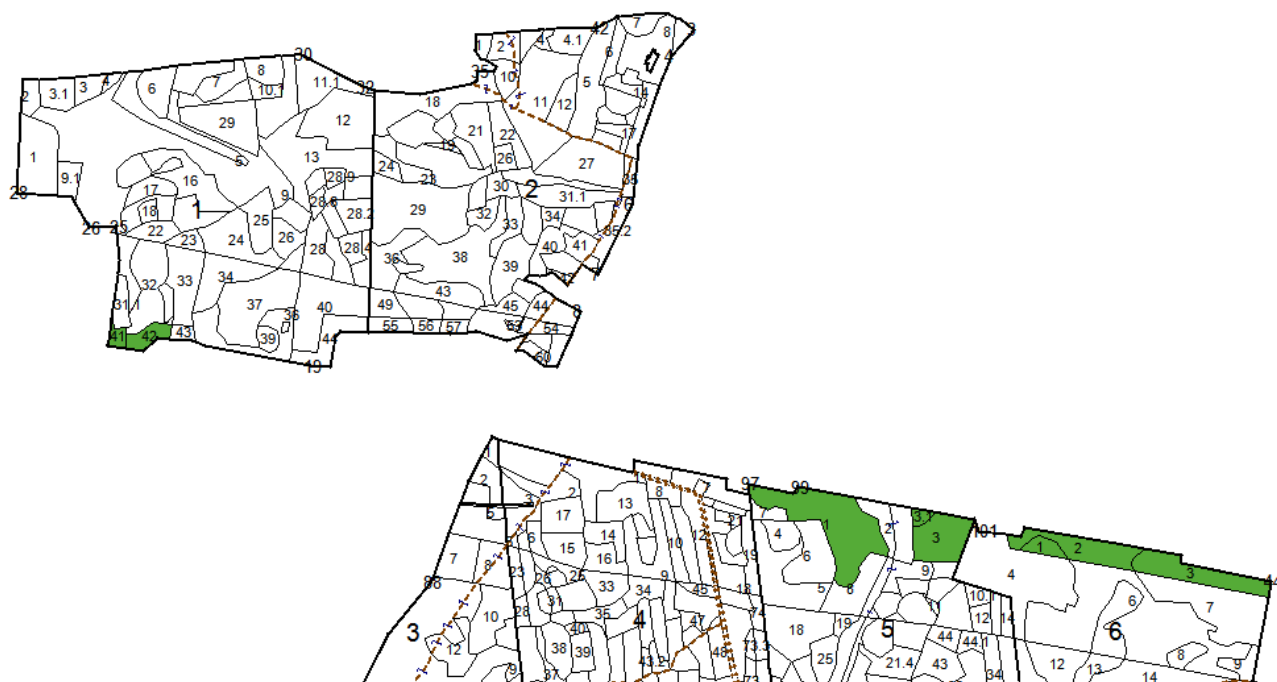

Рис. 23. Схема розміщення ділянок, що прилягають до залізниць і автомобільних доріг в Остківському лісництві

Це переважно дубові і соснові насадження - 59 % і 32 % площ відповідно, рідше березові та осикові – 9 % (рис. 24).

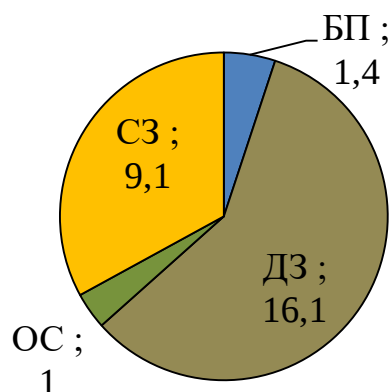

Рис. 24. Розподіл площ ділянок, що прилягають до залізниць і автомобільних доріг в Остківському лісництві за головними породами

Вік насаджень переважно понад 40 років. Еталонні та унікальні насадження в Остківському лісництві переважно виділені в експлуатаційних лісах, а також на незначних площах уздовж берегів річок, навколо озер (рис. 22) [23,28,30].

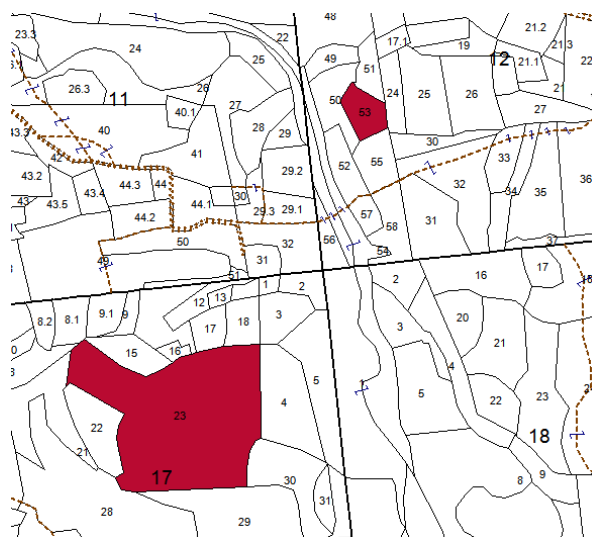

Рис. 25. Схема розміщення еталонних та унікальних насаджень в Остківському лісництві

Представлені дані ліси виключно стиглими дубовими деревостанами.

РОЗДІЛ 3. ДЕНДРОФЛОРА ЛІСІВ ОСТКІВСЬКОГО ЛІСНИЦТВА КЛЕСІВСЬКОГО НАДЛІСНИЦТВА

Ліси Остківського лісництва Клесівського надлісництва знаходяться на території Сарненського адміністративного району Рівненської області. Загальна площа лісового фонду лісництва складає 4191,0 га. За цільовим призначенням лісові насадження Клесівського лісництва є багатоцільовими. Домінують експлуатаційні ліси, частка яких становить 86,1% (рис. 26) [1,40].

Рис. 25. Структура лісів Остківського лісництва Клесівського надлісництва за цільовим призначенням, % [40]

У лісовому фонді Остківського лісництва ліси природоохоронного та ін. призначення представлені лише заповідними лісовими урочищами. У всіх без виключення лісах 1-ї категорії не передбачено проведення рубок головного користування, оскільки вони відповідають господарській частині лісів з особливим режимом користування [1, 8,18,20]. З-поміж захисних лісів наявні

три підкатегорії: ліси уздовж смуг відведення залізниць, ліси уздовж смуг відведення автомобільних доріг та ліси уздовж берегів річок, навколо озер, водоймищ. У всіх категоріях захисності захисних лісів допускається проведення рубок головного користування. (таблиця 6) [1,12,33,40].

Таблиця 6

Розподіл площ ділянок лісового фонду за категоріями захисності

Категорії захисності	Загальна площа, га	В т.ч. вкрита лісом, га	Загальний запас, тис. м ³	Кількість виділів
ЗАПОВІДНІ ЛІСОВІ УРОЧИЩА	12,5	12,1	1,94	9
ЛІСИ УЗДОВЖ СМУГ ВІДВЕДЕННЯ ЗАЛІЗНИЦЬ	216,5	175,0	41,33	106
ЛІСИ УЗДОВЖ СМУГ ВІДВЕДЕННЯ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ	22,0	17,9	4,72	13
ЛІСИ УЗДОВЖ СМУГ ВІДВЕДЕННЯ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ	187,5	168,2	55,78	136
ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ ЛІСИ	3610,4	3040,6	533,11	1704
Разом	4191,0	3531,5	662,63	2002

Окрім цього в межах Остківського лісництва лісовпорядкуванням виділено майже 452,5 га особливо захисних лісових ділянок. Найбільші площі таких ділянок представлені ділянками лісів, що мають спеціальне господарське значення й берегозахисні ділянки лісів [1,16,19,40].

Участь лісових земель становить більше 94 %, крім того частка покритих лісом земель становить 89 %, з домінуванням насаджень природнього походження (таблиця 7) [1,15,33,40].

Таблиця 7

Розподіл площ лісових ділянок за категоріями земель

№ з/п	Категорії земель	Площа вкрита лісом, га	Загальний запас, тис. м ³	Кількість виділів
1	Насадження природного походження	2259,2	422,77	947
3	Лісові культури лісовідновлювальні	1259,4	239,75	529
4	Лісорозведення	12,9	0,11	8
5	Незімкнуті лісові культури лісовідновлювальні	113,1		106
6	Рідколісся	2,7		1
7	Плантації	1,7		2
8	Зруби	243,4		181
9	Декоративні галявини	2,8		3
10	Грунтові дороги	16,5		40
11	Просіки кварталні	21,6		52
12	Ремізи, біополяни, майданчики для підгодівлі	10,3		14
	Разом	3 943,6	662,63	1 883

Болота переважають за площею серед нелісових земель Остківського лісництва, частка площ котрих становить по 53 %. Також на території лісництва виділені ділянки, які займають значні площі – це лінії електромережі, частка площ котрих складає 21 %. (таблиця 8) [1,9,14,25].

Розподіл площ нелісових ділянок за категоріями земель

№ з/п	Категорії земель	Площа вкрита лісом, га	Загальний запас, тис. м ³	Кількість виділів
1	Ріки	2,4		8
2	Струмки	0,1		1
3	Ставки	12,0		6
4	Дендрологічні сади	1,0		1
5	Автомобільні дороги з штучним покриттям	17,1		15
6	Садиби приватні	16,5		7
7	Будівлі господарські і адміністративні	3,3		3
8	Газопроводи	1,5		1
9	Лінії електромережі	51,1		10
10	Протипожежні розриви	6,1		6
11	Балки	4,9		3
12	Болота	131,4		58
Разом		247,4		119

Ліси Остківського лісництва Клесівського надлісництва є продуктивними, але 45% площі – це середньопродуктивні насадження. Близько 4 % площі виявлено низькопродуктивних деревостанів. (рис. 27) [1,2,7].

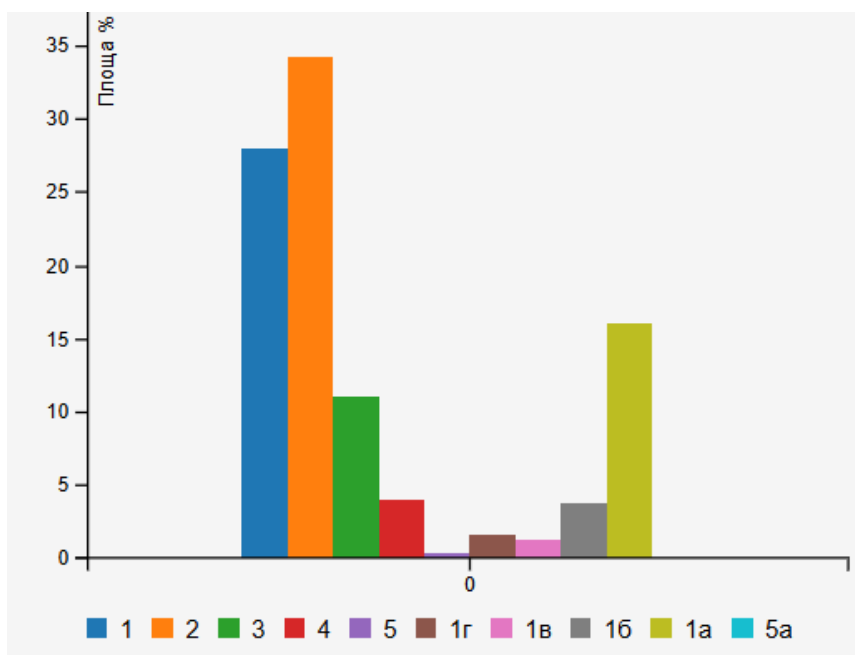

Рис. 27. Розподіл площі деревостанів за класами бонітету, га [40]

Структура лісів за класи віку досить нерівномірна, домінують за площею стиглі і середньовікові насадження, частка котрих відповідно становить 21 % і 25 % площ (таблиця 9).

Таблиця 9

Розподіл площі деревостанів за групами віку, га [40]

№	Група віку	Площа вкрита лісом, га	Загальний запас, тис.м ³	Кількість виділів
1	Молодняки 1 класу	614,1	13,01	324
2	Молодняки 2 класу	494,2	48,43	210
3	Середньовікові	531,6	104,13	213
4	Середньовікові, включені до розрахунку	363,5	106,65	149
5	Пристигаючі	595,3	176,14	253
6	Стигли	731,9	177,83	258
7	Перестійні	200,9	36,44	77
Разом		3531,5	662,63	1484

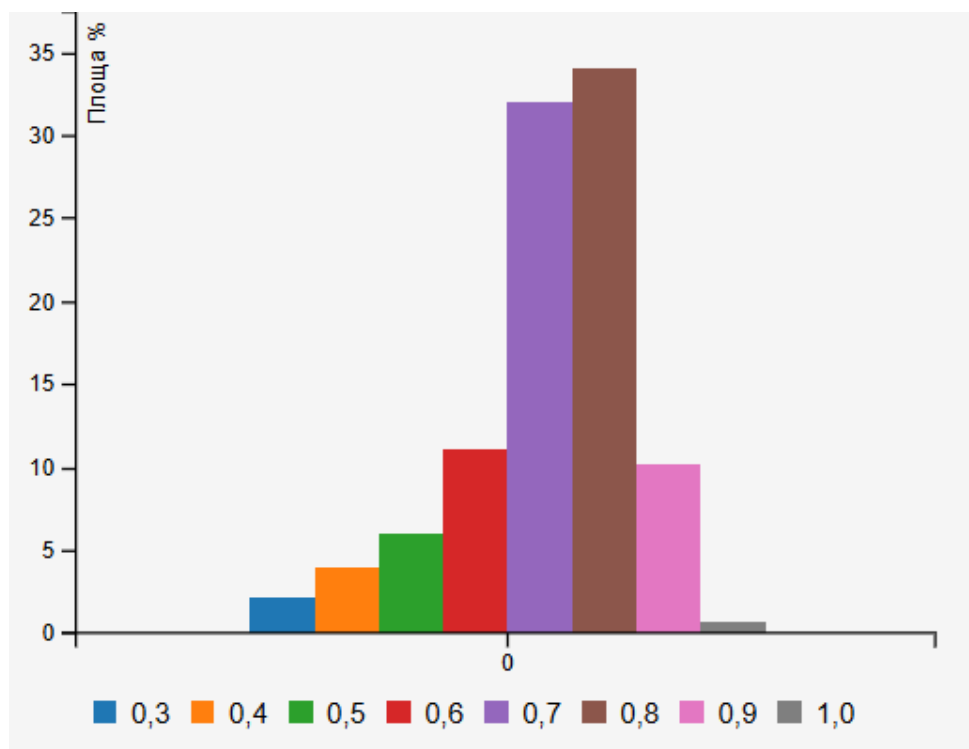

Рис. 28. Розподіл насаджень за повнотами, га [44]

У лісовому фонді Остківського лісництва переважають по площі середньоповнотні лісові насадження, частка яких становить 77 %. (рис. 28). Частка площ низькоповнотних лісових насаджень незначна й становить лише 10 %, високоповнотних деревостанів виявлено дещо більше – 11 % [1,3].

Переважає більшість насаджень у лісовому фонді лісництва однарусні, частка двоярусних складає менше 1 %. Підріст наявний на 9 % площ ділянок покритих лісом площі, підлісок – на 6 % (таблиця 10) [1,11,23,28].

Щодо породного складу лісів Остківського лісництва, то за площею домінує сосна звичайна (*Pinus sylvestris*), частка котрої становить 40 %. Також значні площі виділені з пануванням дуба звичайного (*Quercus robur*) – 20 % та берези повислої (*Betula pendula*) – 22%. Вільхові та осикові деревостани займають по 6 % в лісовому фонді Остківського лісництва, грабові та ялинові насадження по 3 %. (таблиця 11) [1,2,7].

Таблиця 10

Розподіл площ лісових ділянок за наявністю ярусів та категорій ділянок

Назва ярусу/категорії	Площа вкрита лісом, га	Загальний запас, тис. м ³	Кількість виділів
Перший ярус	3532,5	662,28	1485
Другий ярус	7,8	0,40	3
Незімкнуті культури	113,1		106
Природне поновлення	6,9	0,09	2
Поодинокі дерева	16,5	0,62	5
Рідколісся	2,7	0,18	1
Сухостій	41,3	0,74	15
Підріст	377,6	524,50	134
Підлісок	277,0	0,19	97

Вцілому складі лісонасаджень Остківського лісництва налічується 9 видів деревних порід, які утворюють насадження.

Таблиця 11

Розподіл площ і запасів лісових ділянок за головними породами

Переважаюча порода	Загальна площа, га	У т.ч. укрита лісом, га	Загальний запас, тис.м ³	Кількість виділів
Сосна звичайна	1535,8	1254,0	264,95	809
Ялина європейська	119,0	119,0	42,63	38
Модрина європейська	10,4	5,1	0,29	7
Дуб звичайний	769,6	711,3	126,07	297

Граб звичайний	115,2	115,2	16,68	40
Клен гостролистий	0,3			1
Береза повисла	840,0	840,0	128,17	358
Осика	245,7	245,7	41,71	95
Вільха чорна	216	212,5	47,77	118
Разом	3906,5	3531,5	662,63	1792

У складі незімкнутих лісових насаджень панівними є 8 деревні породи: сосна звичайна на 52 % площ, дуб звичайний – 35 %, модрина європейська 6%, береза повисла – 3 %, вільха чорна 2%, липа дрібнолиста, ялина європейська – по 1 % і клен гостролистий менше 1% (рис. 29) [1,16,33,40].

Рис. 29. Розподіл площ незімкнутих насаджень за головною породою

Ярус поодиноких дерев представлений 4-ма деревними породами: на 64 % площ дубом звичайним, на 20 % - сосною звичайною, на 8 % - березою повислою й на 8% також - грабом звичайною (рис.30) [14,27,29].

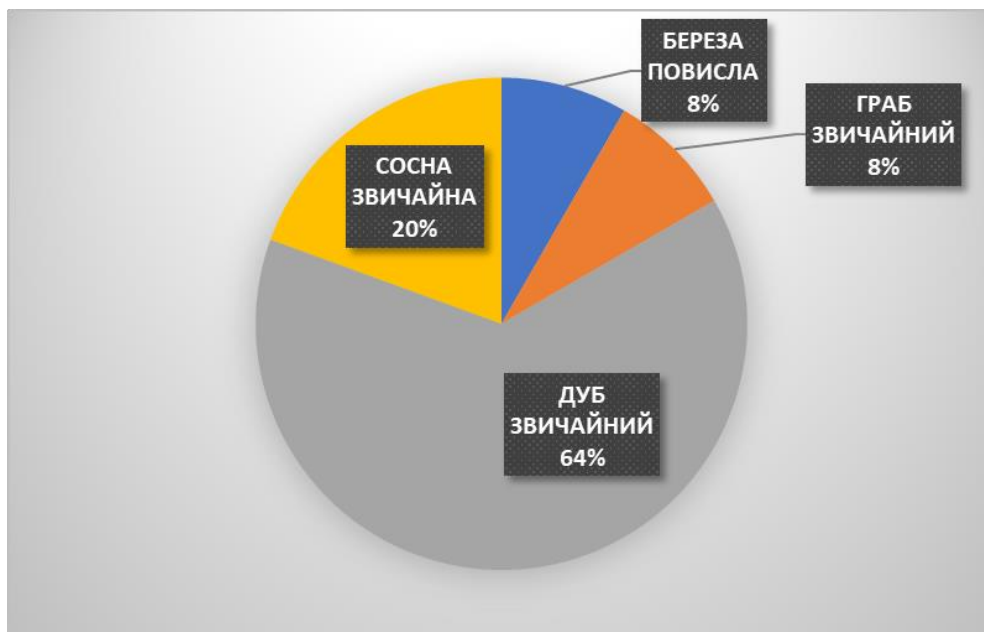

Рис.30. Породний склад ярусу поодиноких дерев

У складі підросту було виявлено 11 видів деревних порід (табл. 12).

Таблиця 12.

Видовий склад підросту у Остківському лісництві

Деревна порода	Площа, га
БЕРЕЗА ПОВИСЛА	157,9
ВІЛЬХА ЧОРНА	15,8
ГОРОБИНА ЗВИЧАЙНА	3,8
ГРАБ ЗВИЧАЙНИЙ	227,1
ДУБ ЗВИЧАЙНИЙ	176,3
КЛЕН ГОСТРОЛИСТИЙ	6,6
ЛИПА ДРІБНОЛИСТА	3,5
ОСИКА	40,3
СОСНА ЗВИЧАЙНА	35,8
ЯЛИНА ЄВРОПЕЙСЬКА	1
Всього	668,1

Майже на 34 % площ насаджень з наявним підростом у складі його переважає граб звичайний, на 26 % - дуб звичайна, на 24 % - береза повисла,

на 6 % - осика, на 5 % - сосна звичайна, на 2% -вільха чорна, на 1% клен гостролистий та менше 1% липа дрібнолиста й ялина європейська. Ярус рідколісся представлений березою повислою та сосною звичайною [4,17,20].

У складі підліску було зафіксовано 12 видів кущів (табл. 13).

Таблиця 13

Видовий склад підліску в Остківському лісництві

Назва виду	Площа, га
АРОНІЯ ЧОРНОПЛІДНА	4,4
БІЛА АКАЦІЯ	1
ВЕРБА КОЗЯЧА	17,2
ВЕРБА П'ЯТИТИЧИНКОВА'	5,6
ВЕРБА ТРИТИЧИНКОВА	39,4
ГОРОБИНА ЗВИЧАЙНА	18,6
КАЛИНА ЗВИЧАЙНА	1
КРУШИНА ЛАМКА	128,4
ЛІЩИНА ЗВИЧАЙНА	115,9
МАЛИНА ЛІСОВА	0,8
ОБЛІПІХА КРУШИНОВИДНА	1
ОЖИНА ПОВСТИСТА	7,3
ОЖИНА СИЗА	1
РОДОДЕНДРОН ЖОВТИЙ	0,5
СКУМПІЯ ЗВИЧАЙНА	1
ШИПШИНА СОБАЧА	1
Разом	344,1

Найбільш поширеними видами у чагарниковому ярусі є крушина ламка (37 % площ) і ліщина звичайна (34 %) [24].

ВИСНОВКИ

1. Переважна більшість насаджень у лісовому фонді лісництва однарусні, частка двоярусних складає менше 1 %. За даними лісовпорядкування під наметом майже 378 га насаджень виявлений підріст. Також на площі 277 га виявлений чагарниковий ярус. Ярус поодиноких дерев наявний на площі понад 16,5 га. Близько 3 га лісових земель представлені рідколіссям, понад 113 га – незімкнутими лісовими насадженнями. Ярус сухостою займає площу 41га.

2. Вцілому складі лісонасаджень Остківського лісництва налічується 9 видів деревних порід, які утворюють насадження. Панівною породою є сосна звичайна (*Pinus sylvestris*), частка котрої становить 40 %. Також значні площі виділені з пануванням дуба звичайного (*Quercus robur*) – 20 % та берези повислої (*Betula pendula*) – 22%. Вільхові та осикові деревостани займають по 6 % в лісовому фонді Остківського лісництва, грабові та ялинові насадження по 3 %.

3. У складі незімкнутих лісових насаджень панівними є 8 деревні породи: сосна звичайна на 52 % площ, дуб звичайний – 35 %, модрина європейська 6%, береза повисла – 3 %, вільха чорна 2%, липа дрібнолиста, ялина європейська – по 1 % і клен гостролистий менше 1%. Ярус поодиноких дерев представлений 4-ма деревними породами: на 64 % площ дубом звичайним, на 20 % - сосною звичайною, на 8 % - березою повислою та грабом звичайною

4. У складі підросту було виявлено 11 видів деревних порід. Майже на 34 % площ насаджень з наявним підростом у складі його переважає граб звичайний, на 26 % - дуб звичайна, на 24 % - береза повисла, на 6 % - осика, на 5 % - сосна звичайна, на 2% -вільха чорна, на 1% клен гостролистий та менше 1% липа дрібнолиста й ялина європейська. Ярус рідколісся представлений березою повислою та сосною звичайною.

5. У складі підліску було зафіксовано 12 видів кущів. Найбільш поширеними видами у чагарниковому ярусі є крушина ламка (37 % площ) і ліщина звичайна (34 %).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Поштар М.Ю. Характеристика лісового фонду Остківського лісництва. Виклики сьогодення та наслідки Чорнобильської катастрофи. Екологія. Наука. Практика-2025 : матеріали XXI Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 квітня 2025 року, м. Житомир). Житомир: Поліський національний університет, 2025. 97 С. 50-51
2. Корбун В., Левченко М., Талько О., Ляшишин В., Василенко А., Грищенко О., Гончарук В., Білявський С., Германчук О., Бондар О., Сірук Ю. Ярусність і породний склад лісів Житомирщини. «Лісовирощування: історична та інноваційна діяльність у галузі лісового господарства» (8 листопада 2024 р.) II Всеукраїнська науково-практична конференція до 205-річчя В.Є. фон Граффа. Малин: Малинський фаховий коледж, 2024. С. 80.
3. Білявський С.М. Дендрофлора лісів Малинського лісництва філії «Радомишльське лісомисливське господарство». Ліс, наука, молодь. Матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф. (26 листопада 2024 р.). – Житомир: Поліський національний університет, 2024. С. 30.
4. Білявський С.М., Бондар О.А., Шишук В.Г., Мельник Д.В., Яремчук Н.С. Характеристика об'єктів постійної лісонасінневої бази модрини європейської в Житомирській області. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Лісівництво, переробляння деревини та землевпорядкування: здобутки, стан і перспективи» (ДБТУ, 29-30 жовтня 2024 р.). Харків, 2024. С. 58.
5. Генник Я.В. Склад та структура дендрофлори породних від валів шахт Коломийського вугільного родовища. Науковий вісник НЛТУ України. 2013. 23(8), 9-18.
6. Сірук Ю.В., Турко В.М., Давидчук Д.О., Ейхгорн К.О., Поштар М.Ю., Ляшук О.В., Панченко Р.В., Тарасенко П.А., Тишковець А.В., Торяник І.М. Структура лісів ДП «Ліси України» в межах Українського Полісся. *Природно – ресурсний комплекс Західного Полісся в контексті сталого*

розвитку : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції науковців, аспірантів і здобувачів вищої освіти, м. Березне, 21 березня 2025 року. [Електронне видання]. Березне : НСІ НУВГП, 2025. 196 с..

7. Босак П. В. Видове різноманіття прибережно-водної рослинності техногенних водойм породних відвалів Львівсько-Волинського вугільного басейну (Doctoral dissertation, Актуальні проблеми, пріоритетні напрямки та стратегії розвитку України: тези доповідей IV Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції, м. Київ, 10 лютого 2022 року) редкол. ОС Волошкіна та ін.—К.: ІТТА, 2022.—184 с.).

8. Бойко Т. О., Бойко П. М. Оцінка інтродукції *Albizia julibrissin* Durazz у місті Херсоні. *Trajectoriâ Nauki Path of Science*. 2017. 3(1).

9. Блінкова О. І., Іваненко О. М. Аналіз консортивних зв'язків як біоіндикація стану трансформованих лісів на межі Київського Полісся та Київської височинної області. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Біологія, біотехнологія, екологія*. 2014. (204), 15-24.

10. Бессонова В. П., Пономарьова О. А., Іванченко О. Є. Видове різноманіття та життєвий стан деревних насаджень вздовж автотраси південного напрямку м. Дніпропетровськ. *Питання біоіндикації та екології*. 2014. (19, № 2), 64-84.

11. Василевський О. І., Нейко І. С., Смашнік Л. В., Єлісавенко Ю. А. Регулювання породного складу та оцінювання продуктивності дубово-ялинових деревостанів Поділля. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016., 26(8), 39-46.

12. Карабін М. М. Видовий склад та фітоценотична структура техногенно порушених територій Львівщини. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013., 23(7), 33-38.

13. Король М. М., Токар О. Є., Дичкевич В. М., Цуняк А. М. (2016). Просторова структура мішаних ялицевих насаджень Прикарпаття (на прикладі

Спаського лісництва дп" брошнівське ЛГ"). *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. 26(4), 91-98.

14. Кузнєцов Р. І. Біоморфологічна і біоекологічна структура флори Домброського кар'єру (м. Калуш, Івано-Франківська область). *Редакційна колегія*. 2017, 77.

15. Сагдєєва Т. Ю. Видовий склад і стан захисних насаджень вулиць промислово-транспортної зони Білої Церкви. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015., 25(6), 90-96.

16. Мудрак О. В., Магдійчук А. П. *Едафічні умови порушених територій як головний чинник формування рослинності в умовах Центрального Поділля* (Doctoral dissertation, Інститут агроєкології і природокористування НААН ДІА). 2020., 130-132.

17. Яковлєва-Носарь С., Бессонова В. П. Дендрофлора балки Широка (острів Хортиця). *Науковий вісник НЛТУ України*. 2018, 28(2), 26-30.

18. Medvedev V. A., Іїjenko O. O. Фітоценотипна структура дендрофлори дендрологічного парку "Тростянець" НАН України: багаторічна динаміка, участь і роль фітоценотипів у формуванні паркових дендроценозів. 2016.

19. Чонгова А. С. Мікрокліматична роль заповідних паркових дендроценозів м. Запоріжжя. *Питання біоіндикації та екології*, 2018, 23, № 1: 91-105.

20. Ільєнко О. О.; Медведєв В. А. Методологічні аспекти вивчення та оптимізації дендроценозу Тростянецького парку. *Інтродукція рослин*, 2004, 2: 92-99.

21. Gorelov O. M., Chornomaz N. M. Trees and shrubs vegetation of Dnieper slopes of MM Gryshko National Botanical Garden of the NAS of Ukraine. *Plant Introduction*, 2016, 69: 18-25.

22. Клименко Ю. О. Оцінка стану паркових насаджень та розробка шляхів їх оптимізації (на прикладі Голосіївського парку ім. МТ Рильського у Києві). *Вісник Полтавської державної аграрної академії*, 2001, 2: 39-44.

23. Поштар М.Ю. Характеристика особливо захисних лісових ділянок Остківського лісництва Клесівського надлісництва. Лісові екосистеми: сучасні проблеми і перспективи досліджень-2025. Матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (31 травня 2025 р.). – Житомир: Поліський національний університет, 2025. С. 78.

24. Іванько І. А. Характеристика видового складу штучних лісонасаджень Присамар'я Дніпровського. *Питання степового лісознавства та лісової рекультивації земель*, 2013, 42: 29-36.

25. Філонова Н. В., Наконечний І. В. Екологічна роль та значення лісонасаджень в складі сучасної території Новоодеського району. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені ВО Сухомлинського. Серія: Біологічні науки*, 2014, 2: 74-78.

26. Попова О. М. Підбір асортименту деревних рослин для створення штучних лісонасаджень на території Національного природного парку Тузловські лимани. *Природа Західного Полісся та прилеглих територій*, 2014, 11: 210-214.

27. Ткачук О. П., Вітер Н. Г. Біологічні аспекти функціонування полезахисних лісосмуг в умовах зміни клімату. *Збалансоване природокористування*, 2022, 1: 100-107.

28. Савущик М. П., Попков М. Ю. Типологічна структура лісів Українського Полісся. 2008.

29. Сірук І. М., Сірук Ю.В. Структура ділянок лісового фонду зеленої зони міста Житомира. *Наукові горизонти*. – 2020. – Т. 23, № 12. – С.18–28. [https://doi.org/10.48077/scihor.23\(12\).2020.18-28](https://doi.org/10.48077/scihor.23(12).2020.18-28)

30. Сірук Ю. В.; Печенюк Є. П., Чернюк Т. Н. Типологічна структура і характеристика лісового фонду Центрального Полісся України. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2015, 25.10: 97-103.

31. Лакида М. О. Оцінювання типологічного аспекту ведення господарства на території державної організації" резиденція" залісся". *Науковий вісник НЛТУ України*, 2015, 25.9: 63-70.

32. Вітер Р. М., Шпарик Ю. С. Сучасна структура деревостанів вологої буково-ялицевої сусмеречини в Українських Карпатах. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2014, 8: 36-42.

33. Фурдичко О. І., Шершун М. Х., Нейко І. С. Основні засади систематизації і оптимізації критеріїв та індикаторів пан-європейської стратегії збалансованого управління лісами. *Таврійський науковий вісник*, 2012, 81: 343-351.

34. Чернявський М. В., Геник Я. В., Погрібний О. О. Наближене до природи лісівництво: засади збереження біорізноманіття і сталого лісокористування. *Збірник наукових праць Міжнародної Карпатської Школи: зимова сесія (21-25 лютого 2024 року): 2-ге вид., доповн. Косів: Наукове товариство імені Шевченка, 2024. 320 с., 2024, 200.*

35. Кацуляк Ю. Д. Дубові ліси Івано-Франківщини та їх сьогодення. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2008, 18.10: 42-47.

36. Давидов Д. А. Нові види для флори лісів Роменсько-Полтавського геоботанічного округу. *Український ботанічний журнал*, 2011, 68, № 2: 195-204.

37. Яковлєва-Носарь С. О. Фіторізноманіття дендрофлори байрачного лісу балки Ушвива (острів Хортиця) за рекреаційного впливу. *Відповідальні за випуск*, 2019, 101.

38. Ярова О. А., Устименко П. М., Федорончук М. М. Раритетне фіторізноманіття національного природного парку Білоозерський: сучасний стан та аналіз. *Чорноморський ботанічний журнал*, 2012, 8, №. 3: 335-341.

39. Тях Ю. Ю., Царенко О. М., Царенко П. М. Фіторізноманіття національного природного парку "Синевір" та питання його охорони. 2012.

40. Геопортал Ліси України: веб. сайт URL <https://forestry.org.ua/> (дата звернення: 01.06.2025)